

Varga János²³⁵ - Csiszárík-Kocsir Ágnes²³⁶: Versenyképességi átrendeződés Közép-Kelet Európában, fókuszpontban a V4 országok

Absztrakt: A rendszerváltást megelőző időszakot a magyar társadalom felfokozott várakozása jellemezte. A piacgazdaságra történő átállástól látványosabb gazdasági növekedést és az életszínvonal tartós emelkedését várták, azonban a várva várt gazdasági eredmények elmaradtak. Amíg az 1990-es években Magyarország a volt szocialista országokhoz hasonló gazdasági mutatókkal rendelkezett, addig napjainkra jelentősen átalakultak az erőviszonyok, és hazánk ma már a visegrádi négyekhez képest is gyengébb versenyképességi szintet tud felmutatni. Ezt nemcsak a gazdasági adatok támasztják alá, hanem az összetettebb multidimenziós mutatószámok is (pl. a versenyképességi, vagy a jóléti indexek). A tanulmány a magyar gazdaság elemzésével foglalkozik, és vizsgálódásának középpontjába az elmúlt évek gazdasági eredményeit állítja.

Bevezetés

„Ekképpen lesznek az utolsók elsők és az elsők utolsók; mert sokan vannak a hivatalosok, de kevesen a választottak.”
Máté evangéliuma

A növekedés megteremtheti az előrelépés lehetőségét, ha pontosan választjuk meg, hogy mibe kívánunk többet befektetni a jövőnk érdekében. Az elmúlt évek gazdasági eredményei inkább arról tanúskodnak, hogy Magyarországon nem teljesen sikerült megtalálni azokat a területeket, amelyekbe intenzívebb befektetések lettek volna szükségesek. E befektetések szempontjából maguk az európai uniós országok is igen eltérő képet mutatnak. A fejlettségbeli különbségek már nemcsak Nyugat és Kelet-Európa között fedezhetők fel, de maguk a közép-kelet európai országok sem képviselnek ugyanolyan gazdasági erőt. Az Európai Unió hosszú távú sikertörténetét viszont az fogja leginkább meghatározni, hogy a kevésbé fejlett országok mikor tudnak felzárkózni a náluk fejlettebbnek tekintett "Nyugati Világhoz". A megfelelő versenystratégia megválasztása a közép-kelet európai régió fejlődésének leglényegesebb pontját jelentheti. Egyben arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a rendszerváltás a volt szocialista országok egy részénél sokkal sikeresebb volt, és ennek eredménye mind a mai napig érzékelhető az országok gazdasági növekedése szempontjából.

Magyarország a rendszerváltás előtt a régió vezető országának számított versenyképesség szempontjából, mára azonban jelentősen visszacsúszott a fejlettségi versenyben (Oblath, 2008). Eközben több más közép-kelet európai ország fokozatosan „közeledik Európához”, már ami például a gazdasági növekedést illeti. A kommunista párt egyeduralma összesen tíz országban szűnt meg 1990 után. Ezek között ott találhatjuk Bulgáriát, Csehszlovákiát, Lengyelországot, Magyarországot, és Romániát is. (Kornai, 2005). A rendszerváltást követően a volt szocialista országok a stabilizáció megteremtését tűzték ki elsődleges feladatnak. Mivel a rendszerváltás igen jelentős gazdasági problémákat okozott, így normalizálni kellett a helyzetet azokon a területeken, amelyeket a korszerűtlen gazdasági ágazatok felszámolása okozott. Jelentősen megnövekedett az infláció, a munkanélküliség, a szegénység, s ezek általános gazdasági problémákként jelentkeztek majd' minden volt szocialista országban. Ennek ellenére azt tapasztalhatjuk, hogy a rendszerváltó országok eltérő növekedési utat jártak be. Tanulmányunkban a rendszerváltó országok közül négy gazdaságra fókuszálunk kiemelt mértékben, így a választásunk ezúttal a V4 gazdaságokra esett (Csehország,

²³⁵ Dr.

²³⁶ Dr., Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet

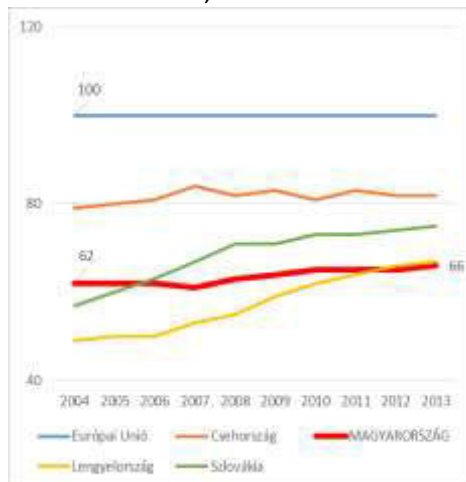
Lengyelország, Szlovákia és Magyarország). Az összehasonlítást makrogazdasági és multidimenziós mutatókkal végeztük, emellett a szekunder adatok mellett egy saját kutatás néhány kérdésének elemzésére is sort került. A legfontosabb célunk az volt, hogy megvizsgáljuk Magyarország gazdasági és versenyképességi helyzetének változását 2004-et követően a többi V4-es országokhoz viszonyítva.

1. ábra: A tanulmány szempontjából vizsgált országok köre

Makrogazdasági változások a V4 országokban

A gazdasági növekedés átlagos üteme 1995-2003 között Csehországban 1,5%, Lengyelországban 4,0%, Magyarországon 3,8%, Szlovákiában 4,2% volt (Kornai, 2005). A 2000-es években azonban ez a különbség nem ilyen arányban mutatkozott meg az országok között. A csehek egy főre jutó GDP szempontjából lényegesen közelebb kerültek az EU-27 átlagos fejlettségi szintjéhez, már amennyiben a fejlettséget az egy főre jutó GDP-vel akarjuk kifejezni. A fenti adatokból látható, hogy a vizsgált V4 országok közül a csehek már az ezredfordulóban előnyben voltak a többi országhoz képest. A változás a lengyelek és szlovákok esetében is számottevő, hiszen az EU-s csatlakozás óta igen jelentőset léptek előre az egy főre jutó GDP-jük tekintetében. Eközben Magyarország ugyanezt az előrelépést nem tudta felmutatni, azonban a lemaradás nemcsak az elmúlt pár évre vezethető vissza.

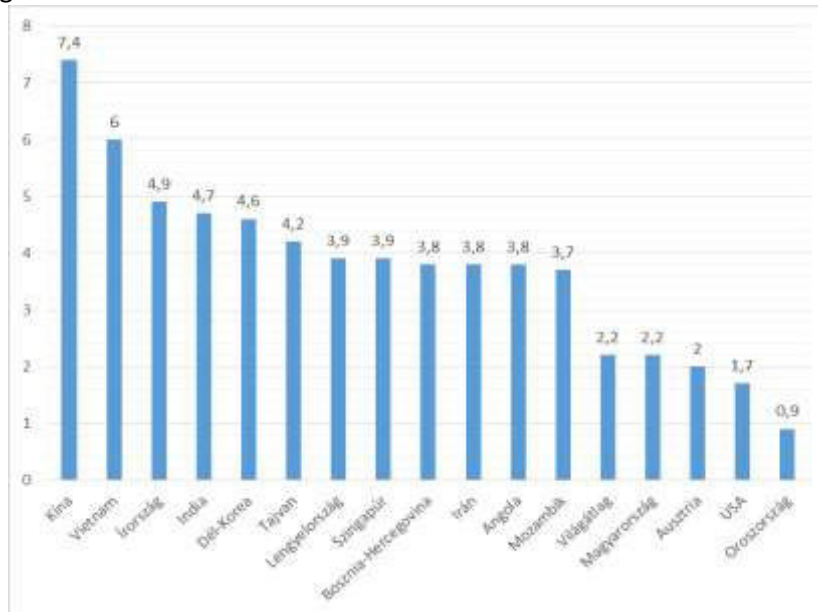

2. ábra: Az egy főre jutó GDP változása az EU27 átlaghoz képest 2004-et követően (saját szerkesztés)

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004=100%	2004	2013	
+3	1	1	Csehország
+4	2	4	MAGYARORSZÁG
+18	4	3	Lengyelország
+18	3	2	Szlovákia

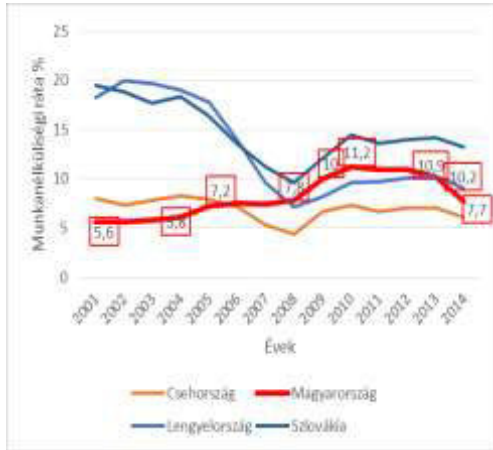
A rendszerváltást követően az egy főre jutó GDP növekedési ütemét tekintve nem rendelkezünk kiemelkedő eredményekkel, miközben olyan országok, mint például a lengyelek, a világtátlaghoz és Magyarországhoz képest is kedvezőbb eredményeket értek el (3. ábra). A kínai gazdaság kiemelkedő eredménye talán nem is meglepő, azonban az mindenképpen, hogy több afrikai, vagy kevésbé fejlett európai ország is jobb mutatókkal rendelkezik a vizsgált időszakban, mint hazánk. A 2. ábra mellett elhelyezett összefoglaló táblázat jól szemlélteti a V4-es országok gazdasági erőviszonyainak változását az egy főre jutó GDP tekintetében. Amíg Magyarország 2004-ben a 2. legjobb mutatóval rendelkezett a V4-es országokat tekintve, addig 2013-ra a legrosszabb helyzetbe kerültünk. Ennél

sokkal rosszabb képet kapunk abban az esetben, ha a vizsgálatot kiterjesztenénk például Romániára és Bulgáriára is. Ezek az országok ugyanis szintén jelentős előrelépést értek el az egy főre jutó GDP javítása szempontjából, amely változás szintén kedvezőbbnek tekinthető, mint magyar nemzetgazdaság esetében.

3. ábra: A gazdasági növekedés 1990 és 2008 között (GDP/fő/év %)

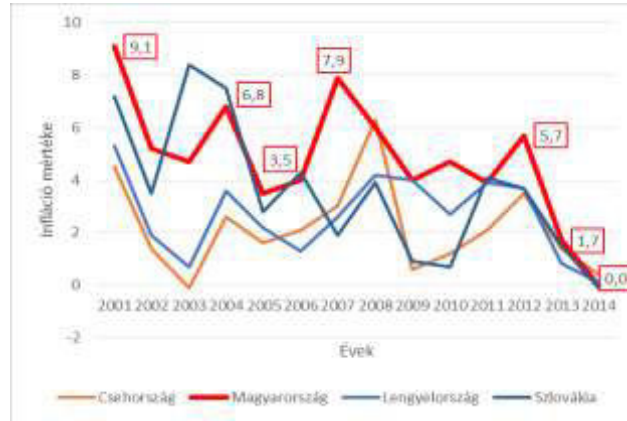
A gazdaság helyzetéről és fejlettségéről igen sokat elárul az is, hogy milyen a foglalkoztatás helyzete, vagy milyen a munkanélküliség alakulása. Kornai János 2005-ben megjelent írásából az derül ki, hogy a munkanélküliség valóban jelentős problémát jelentett a vizsgált országok számára a rendszerváltást követően, bár a 90-es évek elején a csehek sokkal jobb helyzetben voltak, mint a többi V4-es ország. Az ezredfordulóra azonban már a csehek sem rendelkeztek alacsony mutatóval, és a szlovák gazdaság számára is mind inkább égetőbb problémát jelentett a munkanélküliség helyzete (Kornai, 2005). A 2000-es évek drámai változást hoztak a munkanélküliség felszámolásában. A korábban kialakult magas munkanélküliségi rátát Lengyelországban, Szlovákiában sikerült jelentősen csökkenteni, és bár ennek a kedvező trendnek a gazdasági válság megálljt parancsolt, a munkanélküliség elleni harc így is "sikeresebbnek" tekinthető. Látható a következő ábrán, hogy 2008-at megelőzően a lengyel és a szlovák gazdaság igen magas munkanélküliségi rátával volt jellemezhető, amelyet azonban 2008-ig sikerült mérsékelni. A csehek munkanélküliségi rátája azonban a gazdasági válság következtében sem változott meg jelentősen. Az Európai Unió csatlakozás óta (2004) a vizsgált négy ország közül a lengyelek érték el a legnagyobb előrelépést, de számottevően sikerült csökkenteni a munkanélküliségi rátát a szlovák gazdaságban is. 2014-re a vizsgált országok közül Magyarország a 2. pozíciót tudta megszerezni V4-ek között, hiszen a lengyelek és a szlovákok is rosszabb mutatóval rendelkeztek.

Változás	2004	2014	2014
2004=100%	2004	2014	
-2,2	2	1	Csehország
1,6	1	2	MAGYARORSZÁG
-10	3	3	Lengyelország
-5,2	4	4	Szlovákia

4. ábra: A munkanélküliség változása a XXI. században a vizsgált országokban

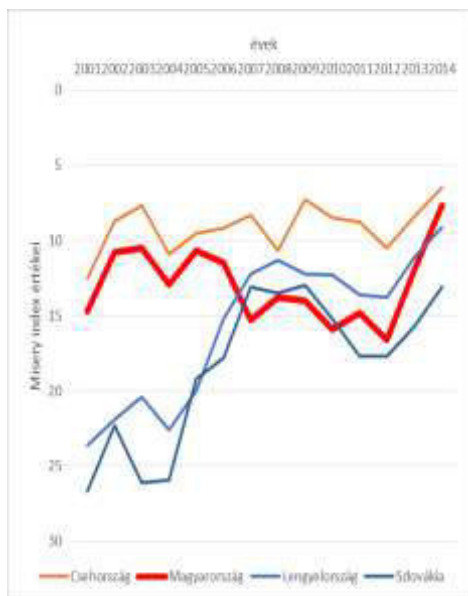
Az európai volt szocialista országok a rendszerváltás után komoly nehézségekkel néztek szembe. A munkanélküliség mellett az infláció is mindenütt komoly problémát jelentett. Hazánk az infláció tekintetében az 1990-es évek végén nem volt kedvező helyzetben, hiszen már ekkor is lényegesen magasabb volt az inflációs ráta, mint a környező országokban, sőt egészen 2012-ig igen rossz mutatókkal rendelkezünk. Ezen a helyzeten jelentősen változtatott a kormány antiinflációs politikája, amelynek eredményeképpen sikerült elérni az alacsony inflációs szintet, mi több, egyes időszakokban még olcsóbbá is váltak bizonyos termékek, mint a korábbi időszakokban (defláció). Azonban ez nem jelent túlzottan nagy „versenyelőnyt”, hiszen a következő ábra egyértelműen bizonyítja számunkra, hogy a többi V4-es ország is igen sikeres gazdaságstratégiát folytatott az infláció féken tartására. 2001-ben a vizsgált négy országot tekintve még Magyarország rendelkezett a legnagyobb inflációs rátával, amely a közelmúltban többször is a legmagasabb volt a V4-es országok között. A maastrichti kritériumok azonban igen konkrét követelményeket fogalmaznak meg az infláció kapcsán azokkal az országokkal szemben, amelyek csatlakozni kívánnak az Európai Monetáris Rendszerhez (European Monetary System – EMS), és be kívánják vezetni a közös valutát, az eurót. A gazdasági konvergencia kritériumok között igen fontos alapkövetelmény, hogy ne legyen jelentős különbség a tagországok inflációs rátái között, amely előírásnak a vizsgált négy ország igyekezett megfelelni. Szlovákiában már bevezetésre került a közös valuta, így Magyarország számára is igen hangsúlyos kérdés, hogy ezeknek a követelményeknek meg tudjunk felelni (és bevezethessük az eurót). Az inflációs ráta csökkentése, és a kiritériumok erre vonatkozó előírásainak betartása terén Magyarország is számottevő eredményeket ért el, azonban számos más makrogazdasági mutató terén is előrelépések lennének szükségesek (lásd a későbbiekben).

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004=100%	2004	2014	
-2,2	1	4	Csehország
-6,8	3	2	MAGYARORSZÁG
-3,5	2	3	Lengyelország
-7,6	4	1	Szlovákia

5. ábra: Az inflációs ráta változása a vizsgált országokban

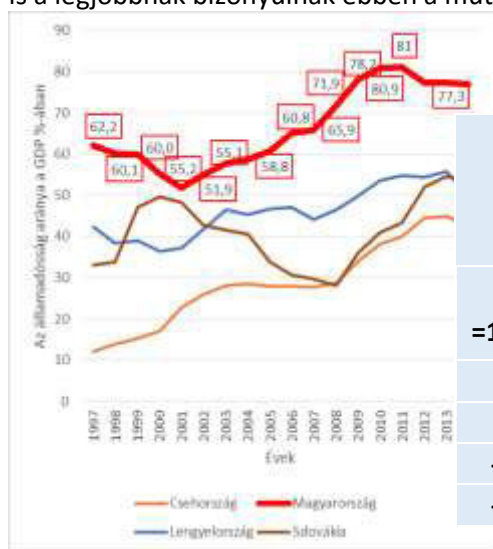
A Misery Index a nyomor (szegénység) mérésére szolgál, és az inflációs ráta, valamint a munkanélküliségi ráta összeadásából kapható meg. Arthur Okun szerint ez a két mutató kedvezőtlen alakulása növeli a társadalom elszegényedését. A Misery index a háztartások rendelkezésre álló, elkölthető jövedelméhez köti a nyomor mértékét. Ugyanis, ha az inflációs ráta növekszik, az az is jelenti, hogy az egyének egységnyi jövedelmükért kevesebb terméket és szolgáltatást vásárolhatnak meg, amely alacsonyabb szükségletkielégítési szintet eredményez számukra. Ugyanakkor a munkanélküliség növekedése is kedvezőtlen, hiszen munkahelyek hiányában még kevesebb lesz az a jövedelem, amelyet a háztartások, az egyének fogyasztásra költhetnének, így munkahelyek hiányában szegényedhet a társadalom. A következő ábrából az derül ki, hogy az elmúlt években jelentősen megváltozott a vizsgált országok Misery Indexe, bár 2004-hez viszonyítva egymáshoz viszonyított pozíciójuk nem változott. A csehek 2004-ben is a legjobb mutatóval rendelkeztek a négy országot vizsgálva, és ez 2014-re sem változott meg. Magyarország a 2. legjobb értékkel rendelkezik a V4 országok rangsorában.

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004 =100%	2004	2014	
14,1	1	1	Csehország
18,1	4	4	MAGYARORSZÁG
4,8	3	2	Lengyelország
13	2	3	Szlovákia

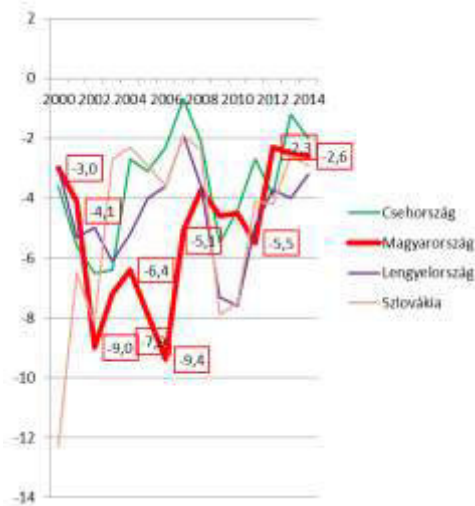
6. ábra: A Misery index alakulása a vizsgált V4 országok esetében

A makrogazdasági mutatók közül kiemelt jelentősége van a bruttó államadósságnak és a költségvetési deficitnek is. Ezek azért is nagyon hangsúlyosak, mert mindkét mutató vonatkozásában a maastrichti konvergencia kritériumok szigorú követelményeket fogalmaznak meg az eurót bevezetni és használni kívánó országok számára (ezek az országok az Európai Monetáris Rendszer tagjai). A kritériumok a következő követelményeket fogalmazzák meg: 1. árstabilitás: az infláció, azaz a fogyasztói árszintemelkedés a vizsgált egy éves időszakban legfeljebb 1,5 százalékponttal lehet magasabb a három legjobb inflációs rátával rendelkező tagállam átlagos árszínvonalánál. (lásd 5. ábra). 2. költségvetési egyensúly: államadósság kisebb, mint a GDP 60 %-a, költségvetési deficit kisebb, mint a GDP 3 %-a. 3. kamatkonvergencia: a vizsgált egy évben az átlagos, nominális hosszú távú kamatlábak legfeljebb két százalékponttal térhetnek el a három legalacsonyabb inflációval rendelkező tagország hosszú lejáratú átlagkamatlábaitól. 4. árfolyampolitika: az elmúlt két év alatt nem történt leértékelés másik tagország valutájával szemben, vagyis az árfolyamnak a már meghatározott 2,25%-os ingadozási sávon belül kell maradnia. Az államadósságot tekintve a V4 országok közül Magyarország az egyetlen, amely meghaladja a 60%-os szintet. A 2004-es rangsorhoz képest annyi változás történt, hogy a szlovák és a lengyel gazdaság helyet cserélt, a csehek továbbra is a legjobbnak bizonyulnak ebben a mutatóban a V4-ek közül, míg a magyarok a legrosszabbnak.

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004 =100%	2004	2014	
-4,4	1	1	Csehország
-5,2	2	2	MAGYARORSZÁG
-13,5	3	3	Lengyelország
-12,8	4	4	Szlovákia

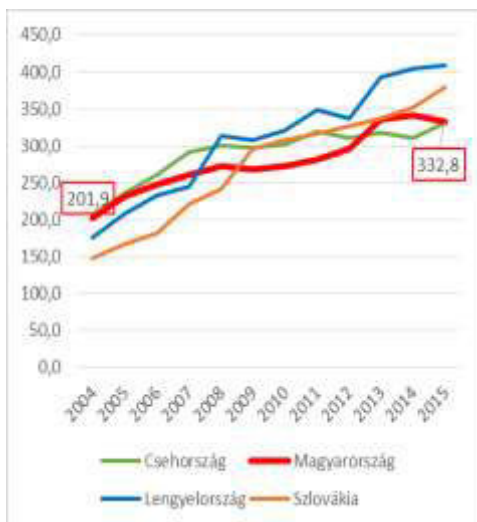
7. ábra: Az államadósság alakulása a vizsgált V4 országok esetében

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004 =100%	2004	2014	
-0,7	2	1	Csehország
-3,8	4	2	MAGYARORSZÁG
-2,0	3	4	Lengyelország
0,6	1	3	Szlovákia

8. ábra: A költségvetési deficit alakulása a vizsgált V4 országok esetében

Egy ország gazdasági helyzetéről az is sokat elárul, hogy hogyan alakul a minimálbér szintje. Azt az egyszerű összefüggést fedezhetjük fel, hogy a fejlett országokban rendszerint magasabbak a jövedelmek, mint a kevésbé fejlett országokban. A V4-es országok nem tartoznak a legfejlettebbek közé, így a szélsőséges különbségeket nem lehet felfedezni a minimálbérek kapcsán, azonban az mégis látványos, ahogy a lengyelek, vagy a szlovákok az elmúlt pár évben meg tudták emelni a minimálbér összegét. Ez a folyamat olyan egyenletesen ment végbe, hogy 2014-re a szlovákoknál és a lengyeleknél is magasabb lett a minimálbér, mint Magyarországon. Ugyanakkor az EuroStat adatai alapján a csehek és a magyarok által realizálható minimálbérek összege szinte majdnem megegyezett 2014-ben. Amíg 2004-ben Magyarország a 2. pozícióban volt a V4-es országokat vizsgálva, addig 2014-re visszacsúsztunk a 3. helyre, és a csehekkel szinte ugyanolyan szinten állunk a minimálbér alakulását illetően.

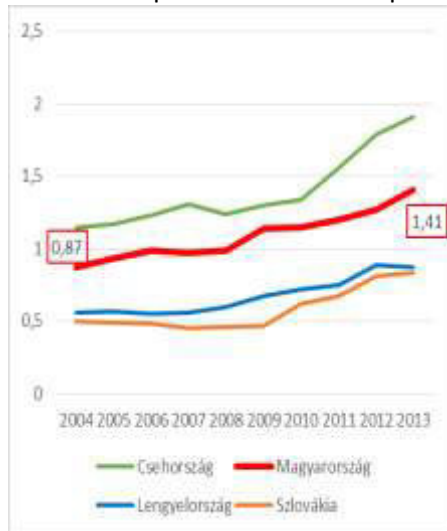

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004 =100%	2004	2015	
+125 €	1	4	Csehország
+130,9 €	2	3	MAGYARORSZÁG
+234,3 €	3	1	Lengyelország
+232,3 €	4	2	Szlovákia

9. ábra: A minimálbér alakulása a vizsgált V4 országok esetében

Az innovációs és a kutatás-fejlesztési (K+F) ráfordítások mértéke megvilágítja, hogy mennyire tekinthető innováció-vezéreltnek egy nemzetgazdaság. A K+F-re fordított ráfordítások kapcsán Magyarország nincs rossz pozícióban a vizsgált V4-es országokat tekintve. A lengyelek és a szlovákok meglehetősen keveset fordítanak a K+F támogatására. Azonban mind a négy országot tekintve azt mondhatjuk, hogy a V4-ek közül egyedül Csehország emelkedik ki, amely eléri az EU-s átlagnak tekinthető 2%-os küszöböt. Ettől a többi vizsgált ország jelentősen elmarad, köztük Magyarország is, amely csak 2020-ra érheti el azt a szintet a K+F ráfordítások kapcsán, amelyet ma a csehek tudnak

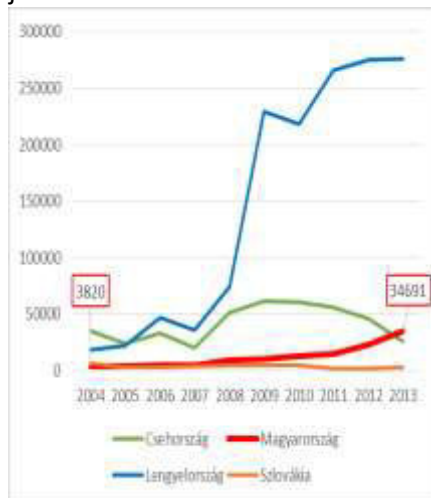
felmutatni (erről szól a Befektetés a jövőbe, K+F+I stratégiánk). Az EU-s csatlakozás óta nem változott a V4-ek egymáshoz viszonyított pozíciója a kutatás-fejlesztési ráfordításokat illetően. Magyarország 2004-hez képest őrzi a második pozícióját.

Változás	Pozíció 2004	Pozíció 2013	Ország
2004 =100%	2004	2013	
+125 €	1	1	Csehország
+130,9 €	2	2	MAGYARORSZÁG
+ 234,3 €	3	3	Lengyelország
+ 232,3 €	4	4	Szlovákia

10. ábra: A vizsgált V4 országok K+F ráfordításai a GDP%-ában

Az elvándorlás (emigráció) a kevésbé fejlett országokban jellemző gazdasági-társadalmi jelenség. Az elmúlt években ellentétes irányú változás következett be a vizsgált V4 országok tekintetében. Csehországban és Szlovákiában ugyanis csökkent az elvándorlók száma 2004-hez képest, bár a cseheknél egy nagyobb elvándorlási hullám söpört végig 2007-et követően. Magyarországon ez idő alatt megtízszereződött az elvándorlók száma, ezzel a vizsgált országok közül a második helyre jöttünk fel az elvándorlás számának változását illetően.

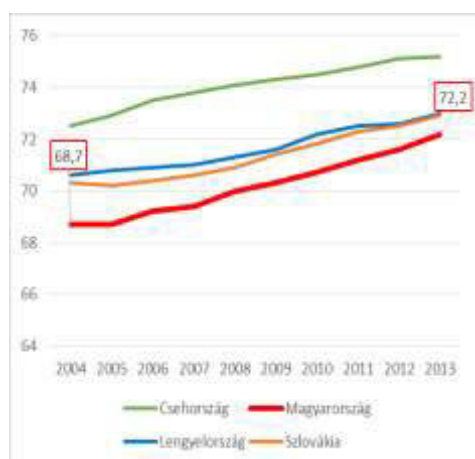
Változás	Pozíció 2004	Pozíció 2013	Ország
2004 =100%	2004	2013	
-23329 fő	1	3	Csehország
14670 fő	4	2	MAGYARORSZÁG
210816 fő	2	1	Lengyelország
-4971 fő	3	4	Szlovákia

11. ábra: A kivándorlók számának változása a vizsgált V4 országok esetében

Az elvándorlásnál, vagyis a 11. ábránál a zöld színnel azokat az országokat jelöltük, amelyeknél kevesebben hagyták el az országot, mint az EU-s csatlakozás idején, míg pirossal azok az országok szerepelnek a táblázatban, amelyeknek 2013-ra jelentősen több elvándorlót kellett nyilvántartásba venniük, mint 2004-et követően. Az elvándorlás okai erősen összefügghetnek a megélhetéssel kapcsolatos körülményekkel. A 9. ábra jól szemléltette, hogy a minimálbérek vonatkozásában a V4 országok között is vannak különbségek, és ekkor még nem is beszéltünk a fejlett országokban reaálizálható jövedelmek mértékéről. A TradingEconomics.com szerint egyes nyugat-európai országokban jelentősen, akár négyszer-öttször nagyobb minimálbéreket is találunk, amelyek nagy mértékben adhatnak magyarázatot az elvándorlás mértékére (magasabb bérek, és bár magasabb

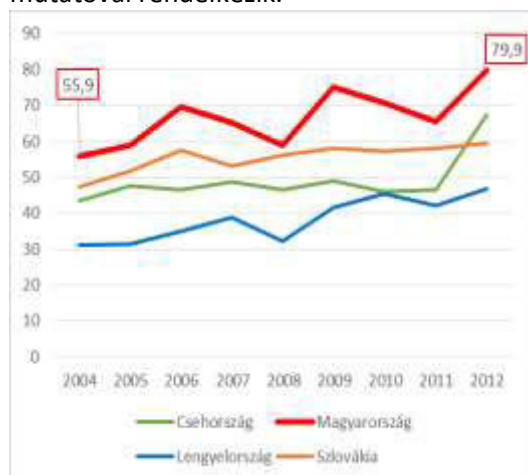
megélhetési költségek is vannak, ennek ellenére jobb az életszínvonal). Az életszínvonallal kapcsolatban végeztünk már hasonló kutatásokat (Varga-Csizsárik: Az EU-s csatlakozás hatása a magyar emberek életszínvonalára, jóllétére és az élettel való elégedettségére, 2015), amelyek során azt is megállapítottuk, hogy a magyarok meglehetősen elégedetlenek életükkel, jövedelmi helyzetükkel pedig még inkább. Az általános elégedettség, a gazdasági és társadalmi körülmények, a megélhetési lehetőségek nagymértékben determinálják azt is, hogy milyen lehet a születéskor várható élettartam az egyes országokban. A fejlett országokban, a modernebb társadalmakban magasabb élettartamra lehet számítani, mint a kevésbé fejlett nemzetgazdaságoknál. Magyarország már 2004-ben is a legrosszabb mutatóval rendelkezett a vizsgált V4-es országok körében, és a négy ország rangsora 2013-ra sem változott meg. Ugyan a várható élettartam minden egyes országban magasabb lett 2013-ra, a magyarok mutatója továbbra sem előzi meg a másik három V4-es ország ugyanilyen mutatóját.

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004 =100%	2004	2013	
2,7	1	1	Csehország
3,5	4	4	MAGYARORSZÁG
2,4	2	2	Lengyelország
2,2	3	3	Szlovákia

12. ábra: A várható élettartam alakulása a vizsgált V4 országok esetében

Egy-egy ország gazdasági erejéről az is nagyon sokat elárul, hogy mivel versenyez, és mivel tud igazán helytállni a globálissá váló nemzetközi piacokon. Egyes országok igen erőteljesen támogatják az innovációt, az oktatást, a tudás hasznosítását, hogy ezzel magas hozzáadott értéket teremtő iparágakban váljanak jelentős szereplővé, és ezáltal növelhessék nemzetközi versenyképességüket (pl.: a skandináv országok). Más országok számára a nemzetközi versenyképesség a külföldi tőke beáramoltatását (is) jelenti, amely ugyan segítheti a versenyképesség erősödését, de mindezt csak rövid távon teszi lehetővé. A négy vizsgált ország szempontjából látható, hogy mindegyik esetében növekedett a külföldi tőkebefektetések volumene (FDI – foreign direct investment), azonban ez a növekedés nem volt egyenletes mértékű. Magyarország a V4-ek közül a legnagyobb GDP arányos FDI mutatóval rendelkezik.

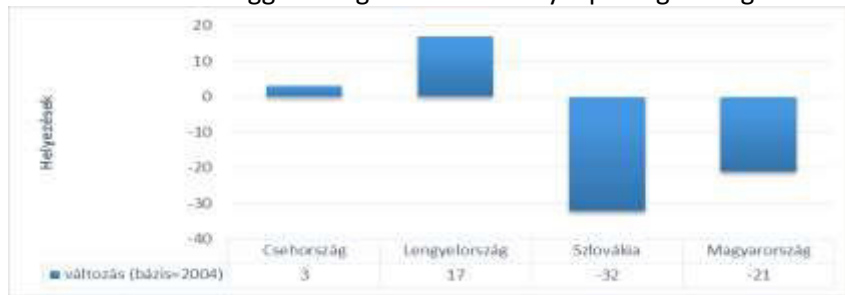

Változás	Pozíció	Pozíció	
2004=100%	2004	2012	
24,0	3	2	Csehország
24,0	1	1	MAGYARORSZÁG
15,8	4	4	Lengyelország
12,2	2	3	Szlovákia

13. ábra: Az FDI beáramlásának változása a vizsgált V4 országok esetében (a GDP%-ában)

Versenyképességi változások a V4 országokban

A V4 országok versenyképességi átrendeződését több nemzetközi szervezet is alátámasztja. Ezek közül elsőként a Világgazdasági Fórum (World Economic Forum: WEF) Versenyképességi Jelentésének eredményei kerülnek bemutatásra. A WEF Versenyképességi Jelentése²³⁷ tizenkét pillér együttes vizsgálatával elemzi az országok versenyképességét: 1. intézmények, 2. infrastruktúra, 3. makroökonómiai stabilitás, 4. egészségügy és alapoktatás, 5. felsőoktatás és képzés, 6. termékpiacon hatékonyság, 7. munkaerőpiaci hatékonyság, 8. pénzpiacok kifinomultsága, 9. technológiai felkészültség, 10. piacméret, 11. üzleti kifinomultság, 12. innováció. Az ezekben bekövetkezett együttes hatás és változás fejezi ki az egyes országok versenyképességét. A nemzetgazdasági versenyképesség alakulása a V4-es országok vonatkozásában is jelentős változást mutatott az elmúlt 10-12 évet vizsgálva. A V4-es országok versenyképességének változását a következő ábra táblázattal bővítve mutatja be. Miközben a csehek és a lengyelek versenyképessége még annak tudatában sem változott, hogy idővel kibővült a vizsgált országok köre, addig Szlovákia és Magyarország meglehetősen hátrébb került a Világgazdasági Fórum versenyképességet rangsoroló listáján.

World Economic Forum az ország megnevezése	helyezés/év						
	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2014
Csehország	35	39	29	33	31	38	37
Lengyelország	41	45	43	51	46	41	43
Szlovákia	39	43	36	41	47	69	75
Magyarország	26	33	35	47	58	48	60
a vizsgált országok száma	75	102	117	131	134	142	144

14. ábra: A versenyképességi átrendeződés a WEF szerint a vizsgált V4-es országok esetében

A táblázat alatt elhelyezett ábra arra ad választ, hogy az EU-s csatlakozás óta mennyit változott a V4-es országok nemzeti versenyképessége. A nemzeti versenyképesség alatt a következőt kell értenünk: a versenyképesség nemzeti szinten mindazon gazdaságstratégiai intézkedések összességét jelenti (akár hosszú távon is), amelyek lehetővé teszik a gazdasági szereplők számára, hogy a gazdasági racionalitást érvényre juttassák, a társadalom tagjai számára pedig azt, hogy az erőforrásaik a lehető leghatékonyabban hasznosulhassanak a hosszú távú fejlődés érdekében. A gazdasági racionalitás ebben az értelemben a folyamatosan jobb eredményekre, valamint a rossz gazdasági események elkerülésére irányuló törekvést jelenti. Az Európai Bizottság 2003-as definíciója szerint a versenyképesség képességet jelent a lakosság életszínvonalának növelésére, valamint a foglalkoztatás javítására, mindezt a fenntarthatóság kritériumainak figyelembe vétele mellett. Az OECD azt a gazdaságot tekinti versenyképesnek, amelynek általános fejlettség- és állapotjelzői jók, a gazdaság szereplői ennek tudatában vannak, és a gazdaság is elég nyitott ahhoz, hogy versenyképessége külgazdasági kapcsolataiban érvényre jusson. A fenti versenyképességi

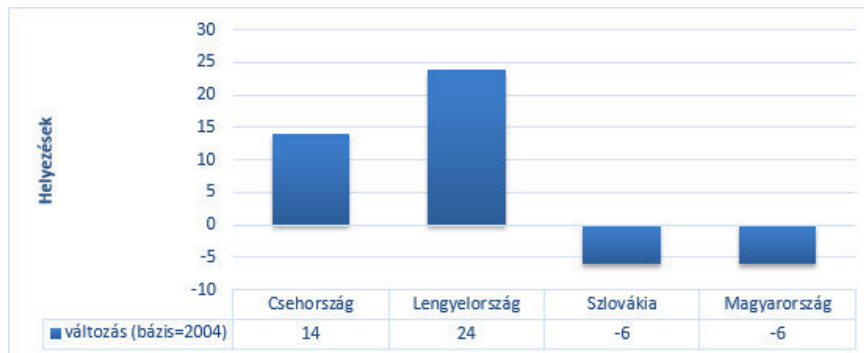
²³⁷ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2001-2014. A versenyképességi jelentések elérhetők az interneten is .pdf formátumban.

definíciókból látható, hogy a versenyképesség vizsgálata valóban megköveteli a rendszerszemléletű megközelítést, és a multidimenziós mérési módszerek használatára is nagy szükség van. Magyarország versenyképességének visszaesése nemcsak amiatt egyértelmű, mert rosszabb pozíciót értünk el 2014-re. Ha megvizsgáljuk, hogy hogyan alakultak a vizsgált V4-es országok egymáshoz viszonyított helyezései, akkor azt is láthatjuk, hogy növekedett a különbség a magyar és a cseh, vagy éppen a magyar és a lengyel gazdaság között a nemzeti versenyképesség szempontjából. Az okokat természetesen az egyes pillérekben kell keresni! A csehek igen előkelő helyen szerepelnek például az oktatás, az innováció és a vállalkozói környezet fejlesztése terén. A lengyelek ugyanakkor a piaci szerkezetet igyekeztek stabilabbá tenni, így fokozott hatékonyságot értek el például a pénzügyi piacok, az intézmények és a piaci verseny elősegítése szempontjából. A legfrissebb Versenyképességi Jelentés szerint (144 országot rangsorolva) a csehek igen jól szerepelnek az infrastruktúra, a makroökonómiai stabilitás, az egészségügy és alapoktatás, a felsőoktatás, a technológiai felkészültség, az üzleti kifinomultság és az innováció szempontjából (ezek mindegyikében a 30. hely körül szerepelnek). Ehhez hasonlóan a lengyelek is kiemelkednek például az egészségügy, az alap- és felsőoktatás, a pénzügyi piacok és a piaci verseny szempontjából. Magyarországnak azonban nincs olyan versenyképességi pillére, amelyben a legfrissebb jelentés szerint az 50.-nél jobb helyezést érte volna el. A legjobb helyezéseinket (50. hely) az infrastruktúra, a technológiai felkészültség és az innováció pillérben értük el. A szlovákok is igen rossz pozíciókkal rendelkeznek a 12 pillér majd' mindegyikében, ez alól kivételt a makroökonómiai stabilitás (48. hely) és a pénzügyi piacok fejlesztése (39. hely) jelenti. A 2014-es jelentés 144 országából a magyarok összesített eredménye is csupán a 60. helyre elegendő. A problémát azonban az is súlyosbítja, hogy számos európai ország is előttünk található a listán, amely mindenképpen újragondolt gazdaságstratégiai lépéseket követelne meg. Ez utóbbit egy másik nemzetközi szervezet, az Institute for Management and Development (továbbiakban IMD) is alátámasztja. A WEF-fel egyetemben az IMD is több éve publikálja nemzeti versenyképességgel foglalkozó kiadványát, a World Competitiveness Yearbook-ot. Az IMD üzleti definíciója szerint a nemzetgazdaságok versenyképessége azt vizsgálja, hogy a nemzet miként teremti meg és tartja fenn azt a környezetet, amely megerősíti a vállalatok versenyképességét. A nemzetgazdasági versenyképesség lényege, hogy olyan politikákra kell összpontosítani, amelyek a vállalatok magatartására ható környezetet formálják. A nemzetgazdaságok nemcsak termékeikkel, szolgáltatásaikkal versenyeznek, hanem oktatási és értékrendszerükkel is. A nemzetközi szervezet felhívja a figyelmet arra, amire a többi multidimenziós felmérés is tett már utalást. Nevezetesen azt, hogy a versenyképesség és a jobb élet reménye több tényező együttes hatásának lesz függvénye. Az IMD négy pillért azonosított a fejlődés megteremtéséhez: 1. kormányzati teljesítmény, 2. gazdasági teljesítmény, 3. üzleti hatékonyság, 4. infrastruktúra. Ezekben a pillérekben több száz további paraméter található, amelyek együttes hatása fejeződik ki a négy részindex, és ezen keresztül a versenyképesség változásában. A következő táblázat azt mutatja, hogy 2001-hez viszonyítva hogyan ítélte meg az IMD a vizsgált V4 országok versenyképességének változását. Ebből kiderül, hogy 2001-ben a magyarok voltak a legelőkelőbb pozícióban a négy pillér együttes hatását vizsgálva, míg lengyelek igen gyenge versenyképességi szinttel rendelkeztek. Alig pár év leforgása alatt azonban nagyot változott a világ. A cseh és a lengyel gazdaság az IMD szerint a vizsgált országok közül a legversenyképesebbnek tekinthetők, míg a másik két ország nagyobb mértékben veszített versenyképességi pozíciójából. A World Economic Forum is egyetértett abban, hogy a csehek tekinthetők a vizsgált V4 országok közül a legversenyképesebbnek, és a lengyeleket rangsorolták a második helyre.

Táblázat 1: A versenyképesség alakulása az IMD szerint a vizsgált V4 országokban

IMD	helyezés/évek							
az ország megnevezése	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2014	2015
Csehország	35	35	36	32	29	30	33	29
Lengyelország	47	55	57	52	44	34	36	33
Szlovákia	37	46	40	34	33	48	45	46
Magyarország	27	34	37	35	45	47	48	48
a vizsgált országok száma	49	59	60	55	57	59	60	61

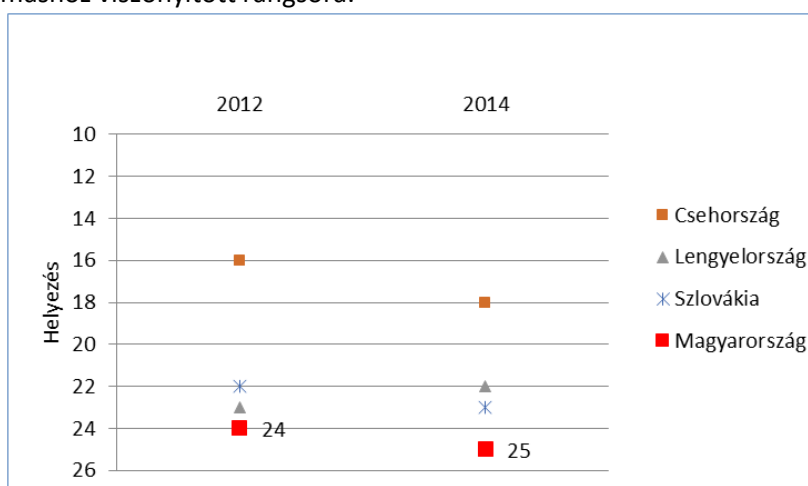
A versenyképességi átrendeződés az IMD kiadványa szerint is tetten érhető. Míg 2001-ben a magyar gazdaság volt a legversenyképesebb az IMD szerint, addig 2015-re mindhárom V4 ország megelőzte Magyarországot. A Világ gazdasági Fórum anyaga csupán annyiban tér el az IMD jelentésétől, hogy előbbi kutatásai szerint a szlovák gazdaság rosszabbul teljesít, mint a magyar. Az átrendeződés ténye azonban jól kivehető a következő ábrából, amely a 2004-es állapothoz viszonyítja a legfrissebb IMD jelentés eredményeit. Az EU-s csatlakozás óta a csehek és a lengyelek számottevő mértékben erősítették versenyképességüket, ahogy az a WEF anyagából is kiderülhetett (lásd 1. ábra). A WEF és az IMD is egyetértett abban, hogy a lengyelek sokkal jelentősebb előrelépést tettek az EU-s csatlakozás óta, mint a csehek, de mindkét ország erősíteni tudta nemzeti versenyképességét. Eközben a szlovák és a magyar gazdaság versenyképességi hátrányba került. A két szervezet csupán abban nem értett egyet, hogy mely ország esetében volt leglátványosabb a visszaesés. A WEF szerint a szlovákok nagyobb visszaesést voltak kénytelenek elszenvedni, mint a magyarok, ugyanakkor az IMD ugyanolyan mértékben mutatta ki a nemzeti versenyképesség gyengülését ebben a két országban.

15. ábra: A versenyképességi átrendeződés az IMD szerint a vizsgált V4-es országok esetében (2004 óta)

Az átrendeződés tényét azonban nemcsak a korábbi makrogazdasági mutatók, vagy a két nagy nemzeti versenyképességet kutató szervezet tudja alátámasztani. Az uniós szintű közös globális terv, az „Europe 2020” stratégia hat területen céloz meg előrelépést a közösségi gazdasági növekedés megteremtéséhez. A stratégia elképzelés szerint ezeken a területeken kellene pozitív változást felmutatni a versenyképesebb integráció megteremtéséhez: 1. strukturális változások a gazdaságban, 2. innovatív ágazatok, 3. a fenntarthatóság és erőforrás hatékonyság, 4. üzleti környezet. 5. egységes piac. 6. kis- és közepes vállalkozások. Az EU-s stratégia szerint magasabb szintű innovációra van szükség, törekedni kell az erőforrások hatékonyabb felhasználására, vállalkozásbarát üzleti környezetet kell teremteni és helyzetbe kell hozni a hazai kis- és közepes vállalkozásokat. Az Európa 2020-szal összefüggésben készítette el a WEF a The Europe 2020 Competitiveness Report-ot, amely azt vizsgálja meg, hogy az immáron huszonnyolc tagország mennyire tekinthető fejlettnak azokban a pillérekben, amelyek az uniós szintű stratégia megvalósításához szükségesek lennének. Az Europe

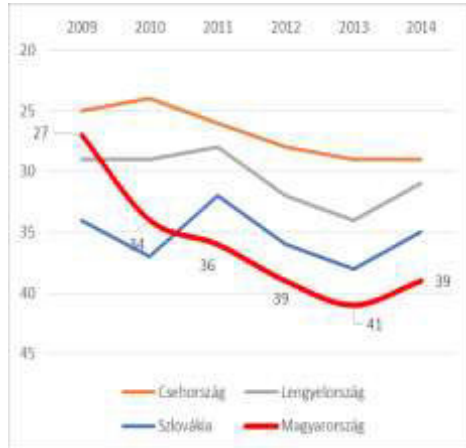
2020 célkitűzése az, hogy intelligens, inkluzív és fenntartható Integráció alakuljon ki, és ehhez valamennyi tagállamnak hozzá kell járulnia. A WEF jelentése szerint az „intelligens Európát” (Smart Europe) a vállalkozói környezet, a digitális vívmányok, az innováció, valamint az oktatás és képzés fejlesztésével teremthetjük meg. Az „inkluzív Európa” (inclusive Europe) a munkapiacok stabilitása és a foglalkoztatás megteremtése mellett a szociális kohézióval valósulna meg. A „fenntartható Európa” pedig a fenntartható környezetre való törekvés kiteljesedésével alakulhat ki. A versenyképesebb Európai Unió érdekében a WEF (2014) szerint célirányos lépéseket kell tennünk, így csökkenteni kell a verseny útjában álló akadályokat, ösztönözni kell a vállalkozói szellemet és meg kell könnyíteni az új vállalkozások alapításának folyamatát. Csökkenteni kell az adminisztratív terheket, az adófizetési kötelezettségeket, hogy kedvezőbb környezetben lehessen új vállalkozásokat létrehozni. Biztosítani kell azokat a szükséges kereteket az országok számára, amelyekkel innovatívabbak lehetnek. A cégeknek terveznie és fejlesztenie kell termékeiket, folyamataikat, hogy azok folyamatos versenyelőnyt tudjanak biztosítani. Megfelelő beruházásokra van szükség a K+F terén, különösen a magánszektor esetében. Jelentős szerepet kell vállalniuk a magas színvonalú tudományos kutatóintézeteknek, az egyetemek és ipar közötti kapcsolatot elő kell segíteni, valamint a kifinomult üzleti gyakorlatokat kell támogatni. A WEF egyben azt is kiemeli, hogy ezeket nem támogatva rövidtávon pénzügyi nehézségekkel, hosszabb távon a versenyképesség gyengülésével kell szembenéznie az országoknak. A jelentés 2012-ben és 2014-ben is elkészült, így az összehasonlítást e két időszakra tudtuk elvégezni. A WEF Europe 2020 Competitiveness Report szerint is átalakult a V4-es országok egymáshoz viszonyított rangsora.

16. ábra: A versenyképességi átrendeződés a WEF Europe2020 szerint a vizsgált V4-es országok esetében

2012-ben a vizsgált 27 EU-s országot tekintve a csehek voltak a legelőkelőbb pozícióban, a 16. helyet érték el. A lengyelek, a szlovákok és a magyarok a lista végén voltak megtalálhatók. 2014-ben immáron 28 EU-s országot elemezve több változás is bekövetkezett. Egyrészt a csehek két pozíciót rontva hátracsúsztak a 18. helyre, de még így is a legfejlettebbnek tekinthetők a V4 országokat vizsgálja. A lengyelek azonban megelőzték a szlovákokat, és felkapaszkodtak a 22. pozícióba. Ez a helyezés még önmagában nem tekinthető annyira jónak, az előrelépés azonban egyértelmű. A szlovákok és a magyarok visszaesése az IMD és a WEF korábbi anyagainak ismeretében nem meglepő eredmény, a magyar gazdaság ebben a felmérésben a vizsgált V4-es országokat tekintve továbbra is a legrosszabb helyezéssel rendelkezett. Ehhez kapcsolódóan kell megemlíteni egy másik multidimenziós kutatást is, amelyet a londoni székhelyű Legatum Intézet végez. A Legatum Intézet a jóllét elemzésével foglalkozik, és hasonlóan a WEF és az IMD módszertanához, összetett mutatóval vizsgálja a gazdasági és társadalmi folyamatokat. A Legatum Intézet szerint a nemzet akkor prosperál, ha a következő nyolc pillérben pozitív irányú változás, vagy kedvező helyzet alakul ki a gazdaságban: 1. gazdasági helyzet, 2. vállalkozások, 3. kormányzati teljesítmény, 4. oktatás, 5. egészségügy, 6. biztonság, 7. személyes szabadság, 8. társadalmi kohézió. A Legatum Intézet indexének (Prosperity Index) pillérei nagy hasonlóságot mutatnak a WEF, vagy az IMD által vizsgált pillérekhez. Nemcsak a

versenyképesség, de a prosperitás kapcsán is változás következett be az elmúlt években. E változások egyértelműen legnagyobb vesztese Magyarország volt, amely 2009-ben még a második legjobb Prosperity Index-szel rendelkezett, míg ez 2011-re megváltozott. 2009-hez képest mindegyik V4 ország rontott pozícióján, amelyet a világgazdasági válság hatásai indokolnak. Azonban a V4-ek közül Magyarország esett vissza legjobban a jóllét szempontjából.

Változás	Pozíció	Pozíció	
2009 =100%	2009	2014	
4	1	1	Csehország
12	2	4	MAGYARORSZÁG
2	3	2	Lengyelország
1	4	3	Szlovákia

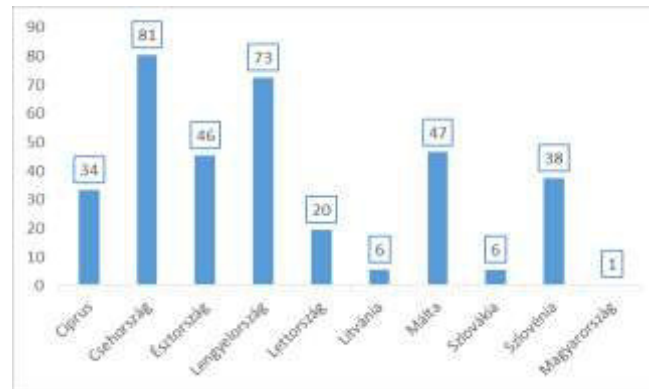
17. ábra: Átrendeződés a jóllétben a Legatum Intézet szerint a vizsgált V4-es országok esetében

Mind a Europe 2020 Competitiveness Report, mind a Legatum Intézet Prosperity Index Report-ja elérhető az interneten .pdf formátumban. A tanulmány terjedelme szempontjából nem volt lehetőség arra, hogy a változások okát, vagyis az egyes pillérekben bekövetkezett változásokat mind a négy országra részletesen is ismertessük. Itt a legfontosabb cél csupán az volt, hogy bemutassuk a négy ország egymáshoz viszonyított helyzetének változását néhány alapvető makrogazdasági mutató, illetve összetettebb versenyképességi indexek alapján.

Primer eredmények

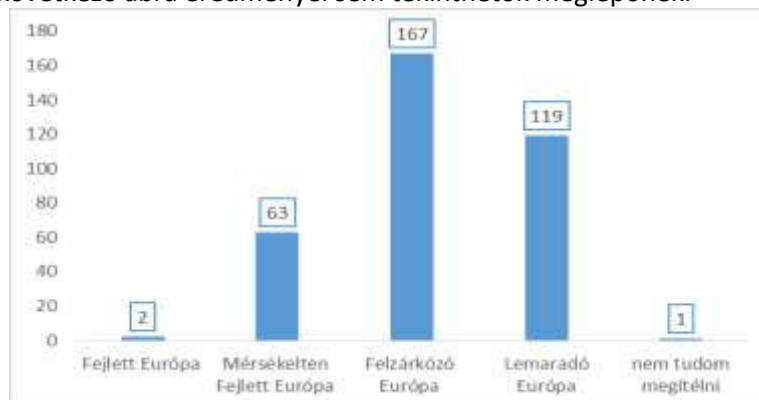
2014 végén, 2015 elején egy saját kutatásra is sor került, amelynél mi magunk is megpróbáltuk felmérni a magyar emberek véleményét a hazai életszínvonal változásáról, mióta Magyarország az Európai Unió tagja. A kiküldött kérdőívet végül 341 fő töltötte ki. A kérdőívünk elektronikus formában került kiküldésre, és huszonkét célirányos kérdést tartalmazott. A kérdőív kitöltőinek nemi eloszlása kissé eltolódik a férfiak javára, akik a teljes minta 55,72%-át jelentik (190 fő férfi kitöltő), míg a nők aránya 44,28% (151 női válaszadó). A korösszetétel szempontjából a fiatalabb korosztályt sikerült elérni, ugyanis a minta 80%-a 35 évnél fiatalabb személyekből áll. Az iskolai végzettség szempontjából már sokkal egyenletesebb képet kaptunk. A kitöltők 11,73%-a szakközépiskolai, 4,40%-a szakiskolai, szakképző iskolai végzettséggel rendelkezik. Az elemzett sokaság 23,46%-a gimnáziumi, 23,75%-ának felsőfokú OKJ-s végzettsége van. Főiskolai végzettséget 62 fő (17,89%), míg egyetemet 50 fő (14,66%) jelzett. Magasabb fokozattal (PhD/DLA) a kérdőívet kitöltők 2,05%-a (7 fő) jelzett. Mellettük 7 fő egyéb végzettségről nyilatkozott, melyeket azonban nem nevesítettek meg. Az iskolai végzettség alapján tehát meglehetősen változatos mintával állunk szemben. Ugyanez elmondható a foglalkozás szempontjából is, bár itt két csoportot mindenképpen ki kell emelni. A kitöltők 41,84%-a tanuló (143 válasz), akik közül azonban többen is dolgoznak már. A másik nagyobb csoportot a szellemi alkalmazottak jelentik, akik a teljes minta 37,83%-át jelentik (129 kitöltéssel). Mellettük szinte esetinek tűnnek a fizikai alkalmazottak (19 fő), a menedzserek (14), és a vállalkozók (10) által adott válaszok, illetve az egyéb lehetőséget is csak 22 fő jelölte meg, emellett 4 főnek nincs jelenleg munkahelye. A kérdőívből most kizárólag azokat a kérdéseket emeltük ki, amelyek a fent bemutatott szekunder eredményekhez kapcsolhatók. Az egyik ilyen kérdés arra vonatkozott, hogy a 2004-ben csatlakozott tíz új EU-s tagország közül melyiket tartják a legfejlettebbnek a kérdőív kitöltői. Nem születtek meglepő eredmények, ugyanis a válaszadók szerint a csehek, a lengyelek és a

máltaiak lehetnek a legfejlettebbek az újonnan csatlakozott tíz tagország közül, míg Litvánia, Szlovákia és Magyarország kapta a legkevesebb jelölést erre a kérdésre. A válaszadók egybehangzó véleménye, hogy a vizsgált tíz újonnan csatlakozott országot tekintve Magyarország tekinthető a legfejletlenebbnek.

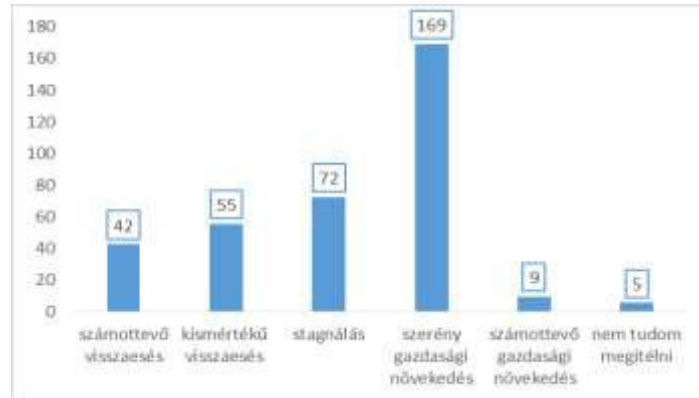
18. ábra: A legfejlettebb országok rangsora a kérdőív kitöltőinek véleménye alapján (N=341)

Az egy főre jutó GDP változásáról is megkérdeztük a kérdőív kitöltőit. Meg kellett tudniuk fogalmazni, hogy véleményük szerint hány %-ot közeledett az egy főre jutó GDP-nk, mióta az EU tagjai vagyunk!? Az egy főre jutó GDP szempontjából 5-10% közötti közeledést (konvergenciát) jelölt meg a kitöltők 31,98%-a, amely 110 válaszadót jelentett. 38 fő szerint 10-15%-ot, hét fő szerint 15-20%-ot, öt fő szerint 20-25%-ot, míg három fő szerint 25%-ot meghaladó mértékben közeledtünk az EU-s átlaghoz az egy főre jutó GDP-t vizsgálva. Huszonnégy fő nem tudta megválaszolni ezt a kérdést. Mindez azt mutatja, hogy a kitöltők mindössze harmada tudja, hogy valójában milyen mértékű is volt a gazdasági növekedés Magyarországon az EU átlagához képest az elmúlt években. Hazánk európai gazdasági erejét azonban már jobban meg tudták becsülni. A 341 kitöltő döntő többsége szerint Magyarország a "Felzárkózó", vagy a "Lemaradó Európa" csoportjában szerepel, amely aligha tekinthető kedvező véleménynek. E véleményt már korábban bemutatta a Nemzetközi Valutaalap is, vagyis az IMF (International Monetary Fund). 2011-ben megjelent anyagukban arról írnak, hogy Magyarország csupán az "Emerging Europe", vagyis a Felzárkózó Európa csoportjába tartozhat az elmúlt évek gazdasági teljesítménye alapján. Ebből a szempontból nagy egyezőség fedezhető fel a nemzetközi szervezet és a kérdőív kitöltőinek véleménye között (IMF, 2011). A Világ gazdasági Fórum 2014-es versenyképességi jelentésében is kiemeli, hogy Magyarország nem tartozik az innováció-vezérelt gazdaságok közé, amelyek között egyébként a legfejlettebb országokat találhatjuk. A kérdőívet kitöltők a gazdasági eredmények ismerete nélkül is érzik a szerény gazdasági növekedést (saját bőrükön is), így a következő ábra eredményei sem tekinthetők meglepőnek.

19. ábra: Magyarország gazdasági erejének megítélése a kérdőív kitöltőinek szempontjából (N=341)

Hazánk elmúlt tíz évét sem tekintették sikeresnek a válaszadók. A kérdőívet kitöltők egybehangzó véleménye szerint Magyarország szerény gazdasági növekedésre volt csak képes, mióta az Európai Unió tagjai vagyunk. Eközben alig vannak olyanok, akik szerint számottevően jobb gazdasági teljesítményre lett volna képes hazánk 2004-et követően. A kérdőívet kitöltők megállapításai nagymértékben egybecsengenek a makrogazdasági mutatóink és a multidimenziós index-eink alakulásával, hiszen utóbbiak is inkább a versenyképességi lemaradást, és igen szerénynek tekinthető gazdasági teljesítményjavulást mutattak csak.

20. ábra: Magyarország EU-s éveinek megítélése a gazdasági növekedés szempontjából (N=341)

A szekunder kutatásokból kiderült, hogy az elvándorlók száma az EuroStat eredményei alapján megtízszereződött Magyarországon az elmúlt években. Ehhez kapcsolódóan a kérdőív egyik kérdése arra próbált választ találni, hogy gondoltak-e már a válaszadók arra, hogy a jobb élet reményében elhagyják Magyarországot? A válaszokat a következő ábra foglalja össze grafikusan.

21. ábra: Tervezi, hogy a jobb élet reményében elhagyja Magyarországot? (N=341)

A válaszadók 54%-ának megfordult a fejében, hogy külföldön is szerencsét próbáljon, és sajnos e válaszadók fele nem is térne vissza Magyarországra. Az elvándorlással kapcsolatban eltérő statisztikai adatok jelennek meg időszakról időszakra. Egyes felmérések szerint Nagy-Britanniában kb. 350.000, Németországban kb. 160.000 magyar dolgozik jelen pillanatban. E két ország mellett még nem is szóltunk olyan országokról, mint például Ausztria, Svájc, vagy Franciaország. Az EuroStat eredményei azonban egyértelművé teszik, hogy mennyire jelentős probléma az elvándorlás, ahogy arra a World Economic Forum Global Competitiveness Report-ja is felhívja a figyelmet. A jelentés szerint Magyarország azon országok közé tartozik, ahol a legnagyobb problémát jelenti a fiatalok vonzása, és megtartása. Így azonban sokkal nehezebb lesz a jövőt építeni, hiszen a fiatal, tehetséges munkavállalók külföldre vándorlása aláássa, és nem építi a nemzeti versenyképességet. A kérdőívünk kitöltői sem érzik a gazdasági felzárkózást hazánkban, és ezt jól bizonyítják azok a válaszarányok, amelyek a kérdőív kitöltőit leginkább jellemzik. A versenyképesség és a gazdasági erőviszonyok átalakulását nemcsak a kérdőív kitöltői erősítették meg, hanem a nemzetközi szervezetek kutatásai és a makrogazdasági mutatók is alátámasztották. A következő táblázat grafikusan szemléletesen mutatja

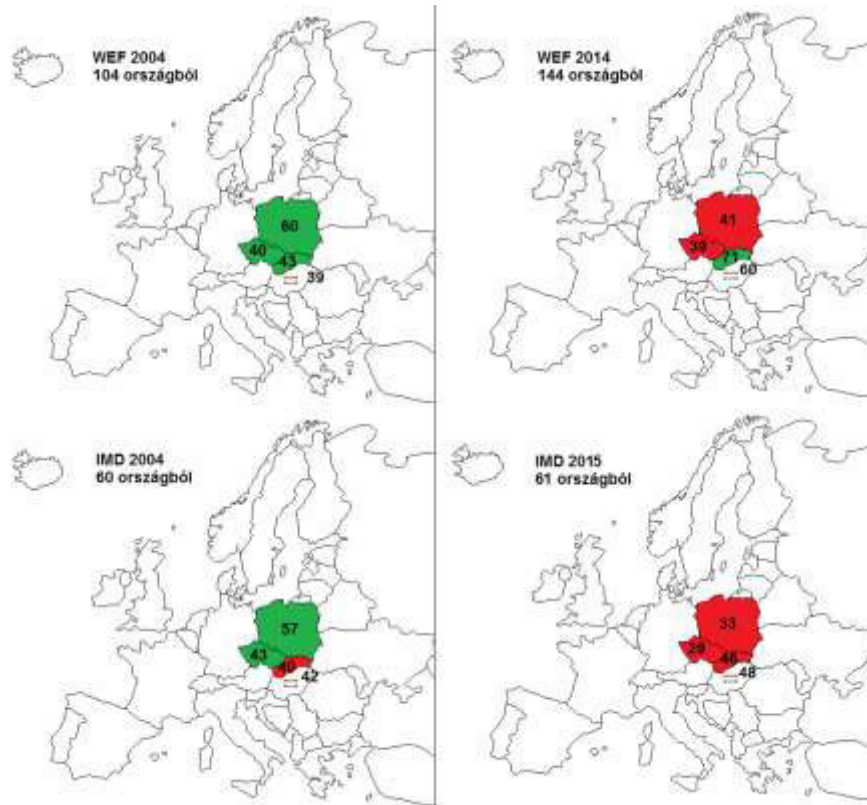

hogyan változott a vizsgált V4-es országok egymáshoz viszonyított rangsora 2004 óta az egyes mutatókban és indexekben. Magyarország esetében található a legtöbb piros nyilat, amely a többi országhoz képest történő visszaesést jelképezi.

Táblázat 2: Makrogazdasági átrendeződés a vizsgált V4 országokban

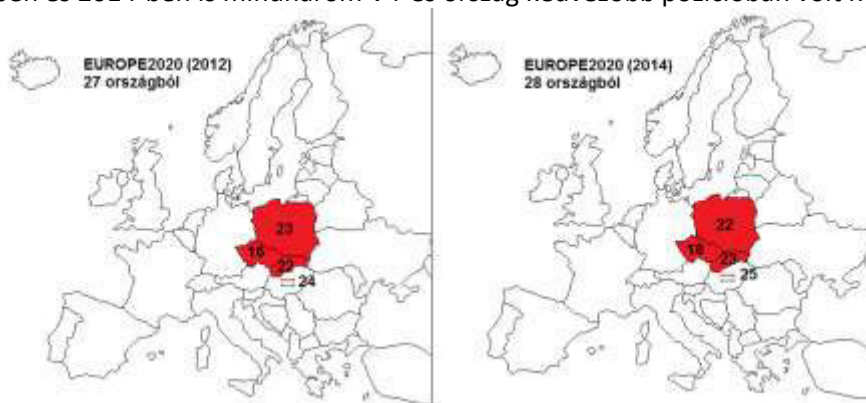
Bázis év 2004	Egy főre jutó GDP	Munkanélküliség	Infláció	Misery index	Allamadósság	Költségvetési hiány	Mínimálbér	K+F ráfordítások	Kivándorlók száma	Várható élettartam	FDI beáramlás
	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás	Változás
Csehország		↑	↓			↑	↓		↑		↑
MAGYARORSZAG	↓	↓	↑			↑	↓		↓		
Lengyelország	↑		↓		↑	↓	↑		↓		
Szlovákia	↑		↑		↓	↓	↑		↑		↓

A gazdasági mutatók szerint is jelentősen változott a V4 országok egymáshoz viszonyított helyzete. Erről tanuskodnak azok a nyilak, amelyek a fenti táblázatban mutatják a V4-es országok rangsorában bekövetkezett változásokat 2004-hez viszonyítva. A makrogazdasági mutatók mellett azonban jelentősebb átrendeződés történt a versenyképességi és jóléti mutatókban is. A következő ábra azt szemlélteti, hogy mely országok lettek versenyképesebbek, mint Magyarország (piros színnel) a kiindulási alapnak tekintett EU-s csatlakozás éve óta. A zöld színnel azokat az országokat jelöltük, amelyek az adott évben rosszabb pozícióban voltak versenyképesség és jólét szempontjából, mint Magyarország. A versenyképességi átrendeződést az elmúlt 10 évet tekintve is számottevő volt. Amíg a WEF szerint 2004-ben a magyar gazdaság versenyképesebb volt, mint a többi V4-es ország, addig 2014-re a csehek és a lengyelek megelőzték bennünket. A lengyelek versenyképesség erősödése igen látványos volt, ahogy az elmondható a magyar és a szlovák gazdaság versenyképességének gyengüléséről is. Az IMD kutatásai szerint a magyar gazdaság 2004-ben versenyképesebb volt, mint a cseh és a lengyel gazdaság, azonban a négy ország rangsora 2015-re átalakult.

22. ábra: A versenyképességi átrendeződés a WEF és az IMD szerint a vizsgált V4-es országoknál (2004 óta)

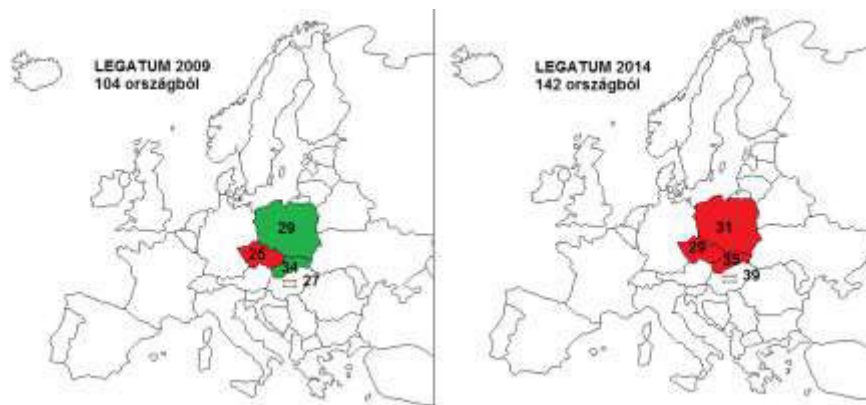
A versenyképességi átrendeződést erősíti meg a Europe2020 Competitiveness Report is, amely szerint a lengyelek előrébb léptek, míg a szlovákok hátrébb kerültek a négy ország egymáshoz viszonyított helyzetét tekintve. A cseh gazdaság is gyengébben szerepelt 2014-ben, mint tette azt két évvel korábban. Ugyanakkor az megfigyelhető, hogy magyar gazdaság versenyképessége nem változott a V4 országokhoz viszonyítva, hiszen továbbra is a leggyengébb versenyképességgel jellemeznék minket 2014-ben a V4-ek közül. A piros színnel továbbra is azokat az országokat jelöltük, amelyek versenyképesebb pozícióban szerepelnek, mint hazánk. A 23. ábrából látható, hogy 2012-ben és 2014-ben is mindhárom V4-es ország kedvezőbb pozícióban volt Magyarországnál.

23. ábra: Az EU-s versenyképességi helyezések változása a vizsgált V4-es országoknál (2012 óta)

A versenyképességi rangsorok mellett érezhető változás következett be a jóllét szintjében is. Amíg 2009-ben a V4-es országok közül Csehország és Magyarország volt a legjobb pozícióban, addig ez 2014-re megváltozott. Sem Csehország, sem Lengyelország, sem pedig Szlovákia nem tudta látványosan javítani a jóllétet, azonban mégis megfigyelhető a V4-es országok rangsorában történő átrendeződés. A változás okát pedig a magyar gazdasági teljesítmények, és ezek jóllétre gyakorolt

hatásában kell keresnünk. Amíg 2009-ben Magyarország a vizsgált V4-es országok közül a második legjobb prosperitás index-szel rendelkezett (www.prosperity.com), addig 2014-re a vizsgált országok között a legrosszabb mutatót tudtuk felmutatni. A gazdasági válság eredményeképpen mind a négy ország esetében romlott az index értéke, azonban a legnagyobb visszaesést Magyarország volt kénytelen elszenvedni. Sokan úgy vélekednek, hogy a gazdasági válság minden országra negatív hatást gyakorolt, azonban a WEF és az IMD versenyképességi eredményeiből az derül ki, hogy egyes országok éppen a gazdasági válság alatt tudták leginkább erősíteni versenyképességüket. Erre szolgált kiváló példát a lengyel gazdaság, amely mindkét szervezet kutatásai szerint jobb helyzetbe került "versenyképességileg", mint a válságot megelőzően. Minderről a makrogazdasági mutatók is tanubizonyságot adnak, hiszen ezekben sem fedezhetünk fel visszaesést, szemben a magyar, vagy a szlovák gazdaság mutatóival.

24. ábra: Prosperitás átrendeződés a vizsgált V4-es országoknál (2009 óta)

Összefoglalás

A tanulmány arra próbált kísérletet tenni, hogy néhány makrogazdasági és multidimenziós index összehasonlításán keresztül felvázolja a V4 országok gazdasági erejének egymáshoz viszonyított változását. Következtetésképpen megállapíthatjuk, hogy Magyarország a 2000-es években még nem állt rossz pozícióban a másik három V4-es országhoz viszonyítva. Azonban az azt követő években a cseh és a lengyel gazdaság meglehetősen nagyot lépett előre, miközben a hazai gazdaság ezt nem tudta felmutatni. A nemzetközi eredmények mellett a kérdőívünk kitöltői is úgy látják, hogy alig lehet tetten érni a gazdasági előrelépést Magyarországon. A probléma tehát abban keresendő, hogy ugyan némi fejlődés tapasztalható, de annak mértéke meglehetősen elmarad a cseh, és a lengyel gazdaság teljesítményétől. Eközben már olyan országok is erősen versenytársainkká váltak, mint a románok, vagy a bolgárok, de a szlovákok is több mutatóban jobb helyzetben vannak, mint Magyarország. A jövőben olyan gazdaságstratégia folytatása lenne szükséges, amely a növekedést sokkal intenzívebbé, a versenyképesség erősödését határozottabban támogatná, különben a román és a bolgár gazdaság is rövidesen előrébb tart majd, mint hazánk. Erre figyelmeztető jel már most is akad, ugyanis a Világgazdasági Fórum Versenyképességi Jelentése szerint a románok már meg is előzték Magyarországot 2014-ben, az 59. pozícióban találhatók, szemben a mi 60. helyezésünkkel. Mindez intő jel és figyelmeztetés is egyben, hogy a strukturális átalakítások, a versenyképességet fokozó intézkedések nem halogathatók tovább, a gazdaság fejlődése szempontjából meg kell találni és támogatni kell azokat a pilléreket, amelyek az előrelépést elősegíthetik. Ilyen lehet például az oktatás, az egészségügy, az innováció, vagy akár a társadalmi kohézió is. Ez utóbbit az IMD Social Cohesion rangsora is méri, amelyben a 60 vizsgált országból csupán az 53. helyet sikerült elérnünk. A többi V4-es ország ennél jobb pozícióban található! (IMD Social Cohesion, 2013).

Referenciák

- [1] EuroStat adatbázisai, <http://ec.europa.eu/eurostat>
- [2] IMD: The Social Cohesion Report, 2013, Lausanne, Switzerland
- [3] IMD: The World Competitiveness Yearbook, 2001-2014, Lausanne, Switzerland
- [4] International Monetary Fund: World Economic Outlook 2011 Tensions from the Two-Speed Recovery, Unemployment, Commodities and Capital Flows, Washington D.C, 2011
- [5] Kornai, J.: Közép-Kelet-Európa nagy átalakulása - siker és csalódás, In.: Közgazdasági Szemle, Budapest, 2005 LII., december 907-936. o.
- [6] Legatum Institute: The Prosperity Index Report, 2009-2014, London, UK
- [7] Oblath, G., Szörfi, B.: Makrogazdasági konvergencia az EU új tagországában, Budapest, 2008, Kopint-Tárki Műhelytanulmány. 209. o.
- [8] Trading Economics adatbázisa, www.tradingeconomics.com
- [9] World Economic Forum: The Global Competitiveness Report, 2001-2014, Geneva, Switzerland
- [10] World Economic Forum: The Europe2020 Competitiveness Report, 2001-2014, Brussels, Belgium